

AHMETLİ Profesör Şakir Sikiriç'in vefatından bir sene sonra, yine bir arkadaşım, bir ahababım rahmeti Rahmana kavuştu. O da, eski Şer'i Temyiz Mahkemesi Hâkimi ve Saray Bosna Devlet Müzesi Müdür Muavini Abdullah Şkalyiç'tir.

Acı büyüktür, telâfisi mümkün olmayan bir kayıptır.

Büyük sayıda âlim, kadı, müderris ve Boşnaklardan yegâne Şeyhülislâm olan Hacı Muhammed Refik Efendi Hacıabdîç (1283-1285/1866-1868) i yetiştiren Bosna'nın küçük kasabası Rogatitsa (eski türkçe adıyla Çelebi Pazarı), Merhum Abdullah Efendi Şkalyiç'in de doğum yeridir.

Abdullah Efendi, Müderris merhum Hacı Muhammed Efendinin oğludur. 1904 tarihinde doğmuştur. Yeni açılan modern Sancak Medresesinin ilk dört sınıfını (yani birinci devreyi) 1921 senesinde bitirmiş, 1926 yılında da Kuzat mektebi (Şer'iatska Sudačka Şkola)'nden mezun olmuştur. Hukuk Fakültesini, daha sonraları, olgun bir yaşta iken, 1950 senesinde bitirmiştir. Askerliğini bitirdikten hemen sonra, yani 1927 senesinin Nisan ayında Priştine Müftülüğü stajyer sekreteri olarak tayin edilmiştir. Meslekî intihanı muvafakiyetle verdikten sonra Yakova (Cakovitsa) Şer'i Hâkimliğine getirilmiştir. Bu sıfatla Makedonya'da daha bir kaç sene vazife görmüştür. 1935 senesinde Üsküp'ten Trebinje'ye, 1941 de Travnik'e ve nihayet 29 Haziran 1944 senesinde de Saraybosna Şer'i Temyiz Mahkemesi Hâkimi olarak tayin edilmiştir. İkinci Cihan Harbinden sonra, 1948 yılına kadar Saraybosna Kaza Mahkemesinde vazife görmüş, müteakiben «Folklor Araştırmaları Enstitüsü» ne tayin edilmiştir. Son vazifesi, Saraybosna Devlet Müzesi Müdür Muavinliği (1957 den itibaren) olmuş ve nihayet bu vazifeden 14 Kasım 1967 tarihinde emekliye ayrılmıştır. Demek oluyor ki merhumun vazifesi 20 sene kadar şer'i hâkimlikte, 20 sene de ilmi araştırmalarda geçmiştir. Her iki meslekte yüksek kademeye kadar ulaşmış ve her iki çalışma sahasında değerli eserler bırakmıştır.

KUZAT Mektebi mezunlarından değerli eserleriyle temayüz etmiş olan zümreye Abdullah Efendi de dâhildi. Ondan evvel bu mektep mezunlarından olup İslâm Hukuku sahasında eser verenlerin en mühimleri şunlardır :

MERHUM ABDULLAH ŞKALYIÇ

1. Yusuf Ziya Micîç Efendi (Lyu-devit Farkaş'la birlikte) «Hanefî Mezhebine göre İslâm Miras Hukuku» adlı eserin sâhibidir.
2. Salih Mutapçîç Efendi «Bosna ve Hersek Şer'i Mahkemelerine mahsus Uslû-i Muhakemât» isminde bir eser meydana getirmiştir.
3. Ali Rıza Prohiç Efendi, İslâm Hukukuna dair müteaddit makaleler yazmıştır.
4. Abdullah Aynî Buşatlıç Efendi, «İslâm Aile ve Miras Hukuku», «Şer'i Usûl-i Muhakemât» ile matbû bir çok makale sahibidir. «Vakıf Hukuku» ve Mahmud Es'ad'ın «Tarih-i Din-i İslâm» adlı eserinin boşnakça tercemesi, tabedilmemiş eserlerindedir.
5. Fehim Spaho Efendi, «Türk Madenler Kanunu», «Müslümanların Gayr-i Müslim Kızlarla Evlenme Meselesinin şer'i tarafı», «17 nci Asırdaki Türk Takvimlerinde Slavca ay İsimleri» ve «Sırp Re'ayanın İsyanı, Tenkili ve Belgrad'ın Kurtarılması» gibi müteaddit yazılar yazmıştır. Arapça ve türkçeden bazı kitaplar da terceme etmiştir. Meselâ, «Bin Bir Gece», «Handân», «Dudaktan Kalbe» gibi (1).
6. Meclis-i Ulemâ Reisi Muhammed Ali Efendi Çerimoviç, «İslâm Miras Hukuku», «İslâm Evlenme Hukuku», «Vakıf Hakkında Tetkik», «Evlâdiyet Vakfı», «Kamerî Ayların Tesbiti Meselesi», «İslâmın Şartları» gibi eserler meydana getirmiştir.

Prof.
H. Ömer MUŞIÇ

7. Müftü Çokiç İbrahim Hakkı, Kaymakam Ahmed Lutfi ve Öğretmen Abdurrahman Adil kardeşler, bir kaç sene müddetle «Hikmet» adı altında Tuzla şehrinde aylık dinî bir mecmua neşretmişlerdir. Bu mecmuada dinî mevzulara dair muhtelif yazılar çıkmıştır.

8. Muhammed Emin Dizdar Efendi (İlâhiyat Akademisi Rektörü), «Araplarda Tedris Müesseseleri», «İslâmiyet ve İlim» ve «İslâm Milletlerinde Takvim» gibi yazıların müellifidir.

9. Müftü, gazeteci ve milletvekili Sâkıb Efendi Korkut, çıkardığı «Misbah», «Yeni Misbah», «İrşad», «Pravda» ve «Biser» mecmua ve gazetelerinde birçok dinî makale neşretmiştir.

10. İlâhiyat Akademisi Doçenti Muhammed Tufo, Tefsir ve Hadis'e girişle ilgili yazılar yazmıştır.

11. Şurayı Devlet Azalarından Osman Nuri Hacıç, «Muhammed ve Kur'an», «İslâmiyet ve Medeniyet», «Bosna ve Hersek Müslümanları Meselesi», «İslâm Kültür Tarihi», «Avusturya-Macaristan İşgali Altındaki Bosna ve Hersek Müslümanlarının Dinî Muhtariyet Uğrunda Yaptıkları Mücadeleler» adlı eserleri meydana getirmiş, ayrıca Ebu'l-Fida'nın «Muhammed Aleyhi's-Selâm» adlı eserini boşnakçaya terceme etmiştir. Bu zat Garp araştırma metodlarına bağlı bir ilim adamı idi.

12. Öğretmen Muhammed Behloviç, «Arap Aruzu» (Arapça Metrika)

13. Ulemâ Meclisi âzası Abdullah Zeçeviç («Fikh»).

14. Muhammed Panca.

BU son müellif «İslâm Dini Hakkında Lâzım Gelen Kısa Bilgi», «Hutbeler», «Hazreti Ömer'in Hayatı ve Eserleri» adlı eserleri yanında, Reisu'l-Ulemâ Muhammed Cemalu'd-Din Çavuşeviç ile birlikte Kur'ânı Kerimi de boşnakçaya terceme etmiştir (Saraybosna 1937).

Kuzat Mektebi mezunları arasında yüksek mevkileri işgal eden bir çok kimseler de vardır. Meselâ Ulemâ Meclisi Reisi ve senatör Salim Muftiç, Şer'i Temyiz Hâkimi ve Devlet Vekili Osman Viloviç, Kuzat Mektebi Müdürü ve Saraybosna şehri Belediye Reisi İbrahim Sariç, Üsküpteki «Kral I. Aleksandr Büyük Medresesi» Müdürü Ahmed Mehmedbaşıç, Vakıflar ve Emniyet Mü-

(1) Buraya kadar zikri geçen zevatın hepsi, Şer'i Temyiz Mahkemesi hâkimleri idiler.

dürü Millet Vekili Hüseyin Kadıç ve diğerleri zikredilebilir.

Merhum Abdullah Şkalyiç, Kuzat Mektebinin eser bırakan mezunlarından biri idi. Şer'i Hâkim sıfatı ile kaleme aldığı ve İslâm Hukuku ile alakalı olan yazıları şöyle sıralanabilir :

1. «Şer'i Mahkemeler Nezdinde Tatbik Edilen Mahkeme Rusûm Kanunu el Kitabı» (Kosovska Mitrovitsa 1931).

2. «Dini ve Resmî Tatillerimizin Manâ ve Ehemmiyeti» (1939 senesinde Meşihat-i İslâmiye organı olan Glasnik'de neşredilmiştir).

3. Avusturya Umumî Medenî Kanunu, Sırp Medenî Kanunu ve Yugoslavya Umumî Medenî Kanunu tasarısıyla mukayese edilmek suretiyle anlatılan İslâm Miras Hukuku; buna ilâveten Bosna ve Hersek'teki Arazi-i Emiriyye eski Kmetlik Arazileri ve Beylik Arazileri (Saraybosna 1941). Bu mufassal eserde Merhum Abdullah Efendi, evvelâ Usul-i Fıkha ve fikhî mezheplere dair malûmat verdikten sonra miras mevzuunu umumî olarak incelemiştir. Bunu takiben, vasiyyet, üçüncü bölümde feraiz ve dördüncü bölümde arazi-i emiriyyenin mirasla intikali meselesini ele almıştır.

4. İkinci Cihan Harbinin başında, yani Yugoslavya'nın Almanlar tarafından havadan hücumu maruz kalışından sonra (6 Nisan 1941) kaybolan kimselerin ölü olarak ilân edilmesine dair makale (Glasnik 1943).

5. Şer'i Hâkimlerin meslekî teşkilâtları faaliyetleri - Tesisinden 1943 senesine kadar (El-Hidaye Mecmuası 1944).

6. 1900 den 1944 senesine kadar Şer'i Mahkemeleri için çıkarılan emrînâmeler ve tamimler mecmuası (Glasnik 1944).

7. «Hukuku Aile Kararnamesi» (Şeyhülislâmın muvafakatı ve Pağışahın iradesiyle 1917 yılında ısdar edilen bu kararname 1929 senesine kadar, Bosna-Hersek hariç, Yugoslavya'nın müslümanlarla meskûn diğer bölgelerinde tatbik edilmiştir. Abdullah Şkalyiç'in buna dair yazısı «El-Hidaye» mecmuasının 1945 yılında çıkan sayısında neşredilmiştir).

İ KİNCİ Cihan Harbinden sonra ve Şer'i Mahkemelerin ilgası üzerine Abdullah Efendi, zikredildiği gibi, Saraybosna Kaza Mahkemesinde bir müddet vazife görmüş ise de, 1948 tarihinde «Folklor Araştırmaları Enstitüsü» ne, daha sonra da

«Devlet Müzesi» ne geçmiştir. Bu andan itibaren Abdullah Efendinin mesleği de resmen değişmiştir. Gerçi o, folklor sahasında yine kendi ilk meslek sahasına yakın bazı mevzuları seçip üzerinde tetkikler yapmış ve muvaffakiyetli araştırma yazıları neşretmiştir. Meselâ :

1. «Bosna ve Hersek Folklor Araştırma Belleteni» (Bilten za proučavanje folkloru Bosne i Hercegovine), yani Enstitü mecmuasının 1 inci sayısında (1951) «Tellâl» (Telâl) adlı bir yazı neşretmiştir. Bu yazısında Abdullah Efendi, İslâm Hukuku kaynaklarında araştırma yapıp tellâln vazife ve haklarına, İslâm Devletlerinde ve bu arada Osmanlı İmparatorluğunda ve Şimâli Afrika'da ve nihayet Bosna ve Hersek'teki faaliyetlerine, onların esnaf teşkilâtlarına, halk an'anelerinde onların izlerine ve sair hususlara dair malûmat vermektedir. Bu yazı ilim muhitlerinde alâka uyandırmıştır.

2. Mecmuanın aynı sayısında «Lobovo'da bazı halk âdetleri» adlı bir makale daha yayınlayan Abdullah Efendi, Yayça ve Mirkonyıgrad havalisindeki halk arasında evlenme âdetleri, kız isteme, düğün, nikâh, şahitlik, yemin, alışveriş, arazinin icara verilmesi gibi işlerde câri olan âdetleri anlatmıştır.

3. Yine aynı mecmuanın 11 inci sayısında (1953) Abdullah Efendi, daha mufassal bir yazı neşretmiştir. Bu yazı, «Yayça havalisi halk inanış ve âdetleri» (O vjerovanju i običajima naroda jajačkog kraja) mevzularıdır. Burada doğum, kız isteme, evlenme, defin âdetleri, mevsim (senelik) âdetleri ve bir çok diğer halk âdetlerine temas edilmektedir. Bu yazının sonunda halk âdetleri anlatılırken, halk tarafından kullanılan türkçe (ve türkçeye girmiş arapça ve farsça) kelimelerin bir listesi verilmiştir (500 den fazla).

4. Abdullah Efendinin en mühim eseri «Sırp-Hırvat dilinde türkçe sözler» (Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku) yani Boşnak dilinde (Sırp Hırvatçada) türkçe (ve türkçe kanahyle giren arapça ve farsça) kelimeler. Yedi bine yakın kelimeyi ihtiva eden bu lûgat kitabında her kelime hakkında lüzum gelen malûmat verilmiştir (Menşe'i, manâsı, misalleri v.s.). Lûgat, Saraybosna'da evvelâ 1957 de litografya ile teksir edilmiş, sonra matbaa harfleriyle 1965 tarihinde neşredilmiştir.

Müellif evvelâ halk şiiir ve hikâyelerinde geçen kelimeler üzerinde araştırma yapmış ise de, sonraları edebî dilde geçen türkçe kelimeleri de içine almak suretiyle tetkiklerini genişletmiştir. Mukaddimesinde, bu

sahadaki evvelce yapılmış çalışmalar hakkında da malûmat vermekte ve türkçe kelimelerden nasıl boşnakça masdarlar ve ism-i taffiller yapılmış olduğuna işaret etmektedir.

B U lûgat hakkında, münekkitler son derece müsbet hükümler vermişlerdir. Meselâ, Saraybosna'dan Dr. Jovan Vukoviç, Dr. İlija Kecmanoviç (Pregled Sarajevo 1959, X.), Prof. Cvjetko Popoviç (Glasnik Zemaljskog Muzeja, Sarajevo 1958), Prof. Dr. Şakir Sikiriç (Prilozi za orijentalnu Filologiju, VIII-IX, Sarajevo 1960); Zagreb'ten Dr. Ljudevit Jonke (Jezik, broj 3, Zagreb, 1957-1958). Macar Türkologlarından Dr. G. Hazai : «bu kitap, bu güne kadar, bu sahada zuhur eden eserlerin en alâka çekici olduğu, mübâlağa etmeden iddia olunabilir kanaatındayım» tarzında fikrini beyan etmektedir. Aşırı titizliği ile tanınan Belgrad Üniversitesi profesörlerinden Dr. Fehim Bayraktareviç de : «şimdilik bu nevi eserlerin en iyisi ve en büyüğü» olduğunu söylemektedir. Bosna ve Hersek Cumhuriyeti ikramiyeler tevzi heyeti, Abdullah Şkalyiç'e bu eser vesilesiyle bir takdir diploması ve bir miktar ikramiye vermiştir. Aynı zamanda, Türkiye Cumhuriyeti Belgrad Sefareti, müellife takdirlerini bildirmiş ve kendisini hükümet misafiri olarak ilmi müesseseleri ziyaret etmek üzere Türkiye'ye davet etmiştir.

Merhum Abdullah Şkalyiç'in kadılık kariyeri esnasında Üsküp, Yakova, Trebinye ve Saraybosna Evkaf Heyeti Reisliğini deruhte etmiş olduğu, iyi bir teşkilâtçı olarak tanındığı, Şer'i Hâkimler Cemiyeti ile Saraybosna'daki İlmiye Cemiyeti olan «El-Hidaye» de çalıştığı, Saraybosna Yüksek Evkaf Meclisi (Sabor) azalığı yaptığı, bundan başka problemlerimizin halli hususunda bir hayli tecrübesi bulunduğu, İslâm Hukuku ile Şark dillerine derin vukufu olduğu nazarı itibara alınırsa, İslâm cemaatinin problemlerinin halli hususunda bu büyük bilgi ve tecrübe hazinesinden istifade edilmeyişi affolunmaz bir hatadır. Fakat burada merhumun hiç bir kabahati olmadığına işaret etmek gerekir.

Sonunda, Merhum Abdullah Şkalyiç Efendiye Cenabı Haktan Firdevsi Alâda mekân âilesi, yakınları ve dostlarına sabr-ı cemil niyaz ederim.

رحمة الله تعالى رحمة واسعة واسكنه وَايَاتِهِ فِي
روضات الجنات. آمين.